

DISSERTATIO INAUGVRALIS MEDICA

DE

POTVS FRIGIDI
SALVBRRITATE

QVAM

AVSPICE NVMINE SVMMO

PRÆSIDE

DN. FRIDERICO HOFFMANNO

FACVLTATIS MEDICÆ SENIORE

PRO

DOCTORIS IN MEDICINA GRADV

RITE OBTINENDO

ad d. Decembris anni clolcccxxxix.

PVBLICO EXAMINI SISTET

HECTOR ZOLLIKOFER

AB ALTENKLINGEN

HELVETO St. GALLENSIS

HALAE MAGDEBVRGICAE,

Typis JOH. CHRISTIANI HILLIGERI, Acad. Typogr.

Diaetet.

158,46

Dies diæt

153

DISSECTATIO HANOVIAENSIS MEDICAE

JOHANNES FRIGIDUS

ANNO 1714

IN THEATRO ANATOMICO HANOVIAENSIS

OPUS POSTUMUM JOHANNIS FRIGIDI

REVISITUM ET CORRECTUM

OPUS POSTUMUM JOHANNIS FRIGIDI
REVISITUM ET CORRECTUM

OPUS POSTUMUM JOHANNIS FRIGIDI
REVISITUM ET CORRECTUM

OPUS POSTUMUM JOHANNIS FRIGIDI
REVISITUM ET CORRECTUM

OPUS POSTUMUM JOHANNIS FRIGIDI

OPUS POSTUMUM JOHANNIS FRIGIDI
REVISITUM ET CORRECTUM

VIRIS

MAGNIFICIS AMPLISSIMIS

NOBILISSIMIS CONSVLTISSIMIS

DOMINIS DOMINIS CONSVLIBVS

PATRIAE PATRIBVS

MERITISSIMIS

DN. DAVIDI STEHELINO

DN. JOANNI JACOBO
RIETMANNO

DN. CHRISTOPHORO
HOCHREVTINERO J.V.D.

CETERISQVE DOMINIS DOMINIS
SENATORIBVS

REIPVBLICÆ SANGALLENSIS

PRVDENTISSIMIS GRAVISSIMIS

DOMINIS MEIS GRATIOSISSIMIS.

VIRIS ITEM GENEROSIS
PRAENOBILISSIMIS STRENUISSIMIS
DOMINIS
DN. MARTINO ZOLLIKOFERO
AB Altenklingen

In Pfauenmaas
DN. HERMANNNO ZOLLIKOFERO
AB Altenklingen

COHÆREDITARIIS
DOMINIS in Altenklingen Mergstetten & Pfauenmaas
CETERISQVE ZOLLIKOFERORVM AB Altenklingen
VTRIVSQVE STIRPIS SENIORIBVS ET ILLORVM VICARIIS

NEC NON

DN. GEORGIO CASPARI
ZOLLIKOFERO
AB Altenklingen

EXPRÆFACTO TOPARCHIÆ ALTENKLINGENSIS MERITISSIMO

AGNATIS MEIS

PARENTI OPTIMO

Omni honoris & obsequii cultu prosequendis

Amore complectendis

DISSERTATIONEM HANC

D. D. D.

AVCTOR.

DE
SALVBRRITATE POTVS
FRIGIDI.

PROOEMIUM.

REalem quandam activam vim, nitentem & renitentem, indidit utique sapientissimus Vniversi conditor corporibus singulis. Hac unum in alterum agit & reagit, ac si vires utriusque fuerint inæquales, unum ab altero movetur. Motus inde resultans, five loci & situs mutatio, omnium qui in rerum universitate eveniunt effectuum, diversæ quoque texturæ, mixtionis & inde pendentium facultatum, unica & genuina est causa. Sunt hæ veritates, per rationes & experimenta adeo certæ, ut de iis amplius dubitet nemo, nisi Philosophiæ naturalis & experimentalis
A 3 plane

plane rudis. In ipso dein humano summa arte structo corpore, vitales motus & singularum partium functiones naturales, rebus maxime corporeis, elementis, alimentis aliisque salubribus, sustinentur atque succedunt. Vicissim eadem materiales causæ, motus hos vitæ & sanitatis auctores, turbant subinde, labefactant, aut prorsus destruunt. Atque etiam perversi hi morbum mortemque inferre apti motus, per eadem physica auxilia, ad naturalem successum reducuntur, vel plane componuntur. Idque apud omnes rerum physicarum & medicarum gnaros pariter est in confesso. Interim certa & indubia constat experientia, & elementis, & alimentis, & medicamentis, corpus nostrum affici varie variasque ipsi inferri mutationes. Alia integritatem servant, alia destruunt morbosque ingenerant. Alia aliis sunt salubriora, alia aliis magis, vel minus nociva. Quin, quod uni utilitatem, alteri detrimentum, quod uni salutem, alteri mortem affert. Sed ita omnino comparata hæc cuncta, ut effectus ipsorum non sit absolutus, sed relativus. Consideranda enim non modo eorundem actio, sed & corporis in quod agunt reactio. Corpora autem differunt mirifice, quoad structuram solidorum, temperiem fluidorum, ipsam quoque activitatem & dispositionem ad motum. Varia hæc constitutio varie modificat & determinat operationem. Nec mirum, varium eapropter esse effectum, ex actione & reactione resultantem. Elucescit ex hoc, quanta sit difficultas medicæ artis, quam rerum salubrium & infa-

infa-

insalubrium scientiam jampridem GALENVS recte dixit. Hanc enim exerciturus, noscat exacte, omnium eorum, quæ mutationem in corpore facere possunt, naturam, principia & modum operandi. Quæ cognitio, tam a priori, sensuum & experimentorum physico-chymicorum ministerio, quam a posteriori, per sedulam & accuratam effectuum observationem, obtinetur. Noscat vero etiam constitutionem corporis curandi, habitudinem solidorum & fluidorum motuumque in ipsis, unacum indole & viribus causarum, quæ morbum intulerunt. Sic cum certa ratione perite judicare valebit, quid proficuum, quid noxium, quid faciendum, quid omitendum? Si his minus instructus medicationem instituet, falli poterit & falletur, quin ipsis sanitatis præfidiis saluberrimis, propter sinistrum usum, damnum injunget gravissimum. Quæ quod ita omnino sint, testantur obvia passim documenta & exempla. E quibus potissimum fere suggerit, frigidus, aquæ inprimis puræ, potus. Quantum per hunc subinde detrimentum sanitati, quin ipsi vitæ, inducatur, tam notum est, vel per ipsam experientiam, quam quod notissimum. Contra vero non minus in comperto est, eundem in multis & gravibus passionibus eximio esse præsidio. Vterque, contrarius licet, effectus, in acceptis ferendus usui, recte, vel perperam adornato. Dignum igitur quod penitus excutiat argumentum. De præpostero tamen usu & inde oriunda noxa, jam alia pluribus actum est occasione. Quare in hoc specimine inaugurali, *de frigido*

gido potu salubri, differemus, exposituri, quam ob causam, quibus in morbis & qua ratione adhibitus, sanitati conducatur. Faxit supremus artis salutaris auctor, ut labor hic attingat, in quem cœptus est finem, multorum salutem!

§. I.

IN hac autem de salubritate frigidi, in primis aquæ puræ, potus, disquisitione, duplex potissimum nobis agitandum est argumentum. Vnum, quo demonstremus, quid ab humido potus, utilitatis, ad sanitatem, vel integram conservandam, vel labefactatam recuperandam, sit expectandum. Alterum, ut evictum demus, potum ejusmodi, ob id etiam quod frigidus est, peculiare saluberrimas exferere virtutes & medicinæ præstabili gerere vicem.

§. II.

Sane perutile ac necessarium esse, humidum ac diluens potus elementum, ad conservandos vitales machinæ animalis motus, comprobant multa. Omnis enim corporis humani structura fibrosa est & vasculosa. Singulæ ipsius flexiles partes ex innumeris majoribus, minoribus, minimis & tantum non infinite parvis canaliculis coagmentatæ. Atque per horum alveos fluida perpetim feruntur, progrediuntur & circumaguntur. Docent hæc omnia uberior anatomica, maximeque immortalis nominis RVYSCHII, injectiones & observationes exquisitæ. In hoc autem fluidorum per solida progressu
conti-

continetur vita, atque illo per tenuissimos tubulos cursu absolvitur nutritionis, secretionum atque excretionum negotium; sine quo nec sanitas, nec partis ullius functio potest consistere.

§. III.

Quod igitur per tubulos adeo exiles in corpore vivo & sano decurrit fluidum; utique esse debet valde tenue. Atque etiam sic esse evincit experimentum nostrum, quo constat, sanguinem sani hominis e vena missum, libratum & in vase amplo fornaci calidæ impositum, facta successive humidi exhalatione, tres partes amittere, restitante tantum una sicca & solida. Neque tamen venosus sanguis genuinum de subtilitate & fluiditate omnis in corpore sanguinis fert testimonium, sed is, qui corde & majoribus arteriarum ramis continetur, longe tenuior, eundemque vel triplo majorem humidi quantitatem habere, haud est improbabile. Nam si quis potum & cibum, a sano & operoso homine assumi solitum, ad siccitatem reducet, computatione facta, novem circiter liquidi partes, ad unam solidi, inesse, patebit. Lac quoque, quod nihil aliud, quam extractus ex alimentis succus, ex quocunque fere animali depromptum, per destillationem, minimum septem liquidi partes largitur, relicta duntaxat una solidioris massæ parte. Lymphaticus quippe & chylosus liquor, qui subclaviæ venæ successive copiose infunditur, sanguinem diluit insigniter. Sanguis autem humido sic imbutus, pergat ad dextrum cor, ex quo mittitur in pulmones, in quorum vasculis & vesiculis,

B

hau-

hausto per inspirationem aëre, conquassatur, atteritur & quoad minima intime miscetur. Quo floridus & fluidissimus redditus, venit in sinistrum cor, & ex hoc in univcrsum corpus diffunditur, pro subeundis secretionibus & excretionibus obeundisque functionibus variis, quibus factis, per venas tandem iterum confluit in cor.

§. IV.

Patefcit jam, quam necessarium fit ad mixtionem & vitalem sanguinis motum, humidi elementi, multis modis solidum superantis connubium. Ex quo porro facile colligitur, non tam adversum esse vitilibus humoribus humidi, per potum, nisi fuerit insalubris, assumti excessum, quam illum, qui in cibis solidioribus admittitur. Vicissim expedita est ratio, quare ex defectu potus, feminis & vitæ sedentariæ addictis, multæ longæ & graves passiones, a succorum spissitudine & facta inde minimorum tubulorum obstructione, accidant. Innotescit quoque, cur ad arcendas & persanandas, acutas æque ac chronicas passiones, non certius, tutius & magis præsens sit remedium, quam humectantia & diluentia. Quorum in numero sunt Veterum ptisanæ, serum lactis, aquæ minerales & medicatæ, thermæ & acidulæ, decocta & infusa vegetabilium cum aqua. Neque minus in promptu est causa, qui fiat, ut pharmaca maximarum virium, ex minerali regno petita, in gravibus rebellibus & diuturnis passionibus nihil fere eximii præstent, nisi accesserit humidum sufficiens, virtutem in venas omnes diducens.

§. V.

§. V.

Permoverunt hæc omnia, cum aliis rationuna momentis, D. D. PRÆSIDEM, ut jam ante viginti & quod excurrit annos, peculiari dissertatione assereret: aquam esse medicinam universalem. Non tamen omnem. Sunt enim variæ, sæpe non salubris indolis aquæ. Sed quæ panacæ nomine digna, levissima est & purissima, heterogeneis, terrestribus & salinis particulis destituta. Quibus dotibus splendet potissimum pluvialis, ruri in aëre libero, non ex stillicidiorum compluviis collecta, nec non destillata. Talis enim subtilis, pura & levis aqua subit expedite corporum intima, quæ dura & rigida mollit at mulcet, firmioremque ipsorum compagem eliquat atque dissolvit. Unde, uti œconomis noteum sit ac coquis, ad promptiorem ciborum, qui compactioris texturæ, coctionem, item ad eluendas maculas abstergendasque sordes, adhibetur utiliter. Neque eapropter dubium est, quin in humano corpore, rigidas præter naturam fibras mulceat atque laxet, succos lentescentes colliquet, sordes eluat & obstructions expediat, atque adeo adversus inde oriundos multos & difficiles morbos, præsidium sit certe probatissimum.

§. VI.

Quæ quum ita sint, de salubritate potus aquosi dubitabit quidem nemo; sed quod etiam actu frigidus conducat & ipsis in morbis sit præsidio, certe arbitrabuntur non omnes. Grave de noxa potus frigidi est artis nostræ parentis, HIPPOCRATIS,

B 2

jam

jam testimonium, quod *libr. de intern. affect. V. §. 18.* sic habet: *frigido potu, si quis inconsiderate utitur, spasmos & rigorem inducit. Nam exitu inquinamenta prohibet, & ossibus & cerebro bellum indicit.* Et sane calidi sunt in omni animante humores. Frigus autem, vitæ ipsique fervientibus motibus, censetur intensissimum. Nam succos densat fibrasque & ex his coagmentata tenuissima vascula constringit. Quo secretionum & excretionum successus interturbatur, ipsique libero sanguinis progressui, in quo maxime vitæ sanitatisque ratio est posita, ponitur obex. Docet præterea experientia: graves, immo funestas, multas, chronicas & acutas passiones, a frigido potu fuisse inductas. Inflammationes scilicet ventriculi, intestinorum & pulmonum, morbos spasmodico-convulsivos, asthmata, phthisin, hydropem, hæcticam, hypochondriacum malum, menstrui & hæmorrhoidalis fluxus suppressionem, indeque ortas gravissimas totius systematis nervosi passiones & quæ id genus plura.

§. VII.

Licet autem hæc negari omnino nequeant; ne-tiquam tamen eapropter frigidum potum penitus esse damnandum censemus. Dabimus potius ratio-nis & experientiæ suffragio evictum: eundem quan-doque medicinam præbere, efficacem non minus, quam salubrem. Frigus enim ipsum naturæ huma-næ non adeo adversum est ac inimicum, uti vulgo putatur. Observamus certe, homines & animalia frigidarum septentrionalium regionum, frigus non modo

modo

modo ferre innoxie, sed & longe robustiora, vivaciora & fœcundiora esse iis, quæ sub calido cælo vivunt & aluntur. Tempore hiemali, sub constitutione aëris quantumvis gelida, epidemici morbi gravissimi, nec non anomalæ febres, rariores sunt minusque infestæ, quam æstate & cælo regnante æstuofo. Experti sumus id jam per aliquot annos, quibus ob æstatis fervorem nimium insolitamque siccitatem, ubivis fere, varii generis anomalæ febres, acutæ & chronicæ, nec non dysentericæ, populares habuerunt circuitus & stragem ediderunt haud levem. Atque etiam huic insalubri aëris & temporum constitutioni siccæ nimisque calidæ, illud haud immerito videtur tribuendum, quod ab aliquo tempore, major semper mortuorum fuit numerus, quam natorum. Nemo porro non novit, sub cælo sereno frigido, spirantibus ex oriente & borea ventis, vires esse vegetiores, ciborum appetentiam cum digestionem promptiorem ipsumque somnum suaviorem, ac æstate & sub atmosphæra levi ac calida, cujus indicium fert mercurii in barometro descensus. Frigidus enim aër elasticus est & expansivus, fibrasque stringendo, robur ipsis addit, eaque propter cordis omniumque vasorum systalticum motum intendit. Cujus in confirmationem facit præterea domesticum, sed curiosum experimentum, quo exemptum carpionis majoris cor adhuc palpitans, simulac aquæ tepidæ injicitur, illico motum intermittere, in frigidam projectum eundem repetere, iterum calidæ commissum, amittere, & in frigida postea aliquandiu adhuc

concuti cernitur. Ne dicamus, pisces in aëre frigidissimo aliorum delatos, diu vitam servare, in calido autem brevi exspirare.

§. VIII.

Ad ipsum frigidum aquosum potum quod attinet; est is utique, uti antiquissimus & communissimus, ita etiam saluberrimus. Non levis enim hanc in rem momenti est observatio, quod qui potibus spirituosissimis, cerevisiis inebriantibus, vino & aquis sic dictis vitæ liberalius utuntur, gravissimis morbis frequentius afficiantur, apoplexia scilicet, paralyfi, suffocativo catarrho, capitis doloribus, phthysi, hæmoptysi, peripnevmonia, hydrope, calculo, podagra, hæmorrhoidum turbis & inde oriundis pathematibus, nec non internorum æque ac externorum sensuum vitis. Illi vero qui frigidum & simplicem aquosum potum bibunt; longe rarius omnibus his diris malis sunt obnoxii, sed corporis & animi vires habent integras, appetitu pollent meliori, albos etiam & compactos, nec exesos dentes gerunt. Nec ea propter ratione caret illud Turcarum præceptum, quo vini potu ipsis serio interdictum, tum, ut occasio præscinderetur ebrietatis sensusque interni sibi constarent semper, tum etiam, ut in calido sub quo degunt cælo, vita & sanitas servaretur integra. Atque etiam in Italia & Hispania, ubi calidior atmosphæræ habitudo, solennis est frigidus, quin glaciatus, potus, quo æstum restinguunt tam utiliter, ut, sine eo, vix sanos esse incolas, Optimates præsertim, vini potui simul indulgentes, per experientiam constet. De quo

Quo testis gravis est RAMAZZINI, de *tuend. princip. valetud. cap. V.* perhibens: pro singulari beneficio a divina bonitate, ad repellendam aeris æstuantis violentiam, nix est accipienda, in regionibus præsertim calidioribus, ut in Sicilia, regno Neapolitano ac tota fere Italia, tum pro sanis, tum pro ægris corporibus. Vbi enim, uti aliquando evenit, cum per hiemem vel pauca nives, vel nullæ delapsæ fuerint, ac propterea nivalis annonæ caritate laboretur, annus ille pro nefasto habetur. Nec observatione caret, quod in hujusmodi casu, longe plures & graviores morbi vagati fuerint, quam ceteris temporibus.

§. IX.

Quod si autem in modum, quo frigus in potu salutarem exsequitur effectum, inquiremus; præter id, quod motum intestinum partium in sanguine, intensiorem, cum independente calore attemperat, a roborante facultate eundem potissimum repetendum esse censemus. Enimvero robur & imbecillitas in genere, quæ partibus corporis vivi & sani insunt, non secus ac in Univerſo, ad virium motricium quantitatem, vel auctam, vel imminutam, referri debent. Deinceps robur animantium vitale, certam in fluidis & solidis dispositionem requirit. Quo magis quippe solidæ partes tensæ, strictæ & compactæ, quo copiosior liquidi tenuissimi, quod in sanguine præsertim arterioso & poroso nervorum contextu continetur, est in partes influxus; eo validior solidorum, eoque expeditior liquidorum crassiorum per canales est motus. Contra ea, quo remissiores fibræ,

fibræ, solidas corporis partes componentes, quo parcior fluidi mobilissimi arteriosi & nervosi influxus, eo major ad motum imbecillitas & in circumagendis liquidis defectus. Plurimi porro morbi vel a stasi, sive quiete perfecta, vel a stagnatione, sive lentiore humorum progressu, & ingignuntur, & sustentantur. Et hæ morbificæ causæ pendent ab elatere & motrice solidorum vi imminuta. Frigoris autem in universum is in corpore effectus, ut fibras stringat atque adducat. Igitur, quando potus corpus subit frigidus, laxatas solidas partes moderate constringendo firmat, quo dum non modo vasorum diameter minuitur, sed & impensior fibris conciliatur resistentia, humorum etiam motus partim liberior redditur & expeditior, partim quoque alio determinatur. Ex quibus utique fit planum, frigidum potum, ob roborantem hanc suam facultatem ad præscindendas humorum stagnationes & excutendam quæ in vitio est materiam, adeoque morbos & arcendos, & persanandos, usus esse longe saluberrimi.

§. X.

Jam, ut propius accedamus ad scopum, omnis medicatio eo dirigenda, ut non tantum temperata mixtio in humoribus, verum etiam symmetria & legitima proportio in vitalibus motibus, conservetur. Ad hanc autem obtinendam, transeundum interdum ad extremum contrarium. Et ipsa illa generosa remedia, quibus magna juvandi virtus inest, a temperie desciscunt & ad extremum quoddam inclinant.

nant.

nant. Nam scite non minus, quam vere, tradidit MARTIANVS *Comment. in Hippocr. de humid. usu: pag. 128. mediocritas, inquiring, in calefaciendo & frigefaciendo, sicuti extra noxam est, ita etiam parum prodesse potest. Quippe remedium temperatum, ut aliquando CELSVS dixit, æque tutum, æque debile est. Quæ vero extra mediocritatem sunt, ea, ut lædunt, quibus non conveniunt, ita opem ferunt, quibus convenientia existunt.* Et is etiam sensus est prisca illius canonis medico-practici: *similia similibus conservantur, & contraria contrariis curantur.* Etenim sanitati, cuius ratio in humorum temperie motuque æquabili reposita, amicissima similia, quæ temperiem hanc servant atque tuentur. In morbis autem, quia ab intemperata humorum qualitate nascuntur & a motuum æquilibrio deflectunt, desiderantur in curatione contraria, quæ excessum, aut defectum ad legitimam proportionem, temperiem & symmetriam reducant. Sic ubi redundans sanguinis & humorum copia morbos ingenerat, tollenda hæc est contrariis, fame, sanguinis missione & evacuantibus. Vicissim, quum succorum laudabilium roscidorum est defectus, necessaria nutrientia, quæ sanguinem & humores resarciunt. Calor excedens, exigit refrigerantia; humiditas nimia, exsiccantia; motuum languor, roborantia; impetus motuum, sedantia.

§. XI.

Inde nunc etiam patescit, quando, & qua ratione, frigus in potu salutarem edere possit effectum; de quo specialius porro agendum. Atque ut initio

C

dica-

dicamus de illa corporis humani præter naturam constitutione, in qua æstus impensus fervidusque intestinus partium sulphurearum motus præsto est, uti potissimum accidit in febre; tum certe ad æstum restinguendum & calidum motum componendum, potus apprime ex usu est frigidus. Citabimus hujus in confirmationem aliquot probatissimæ fidei testes. Ille artis nostræ dictator, HIPPOCRATES, *epid. lib. VI. Sect. IV.* sic præcipit: *calidæ naturæ refrigeratio confert, aquæ potus & quies.* GALENVS ad ardorem in febribus temperandum, præbuit aquam frigidissimam ad satietatem. CELSVS in præfatione meminit Medici cuiusdam CASSII, qui febricitanti cuidam & magna siti affecto, frigidam aquam ingessit, eoque, protinus febrem somno & sudore discussit. PRIMEROSIVS *de vulg. error. lib. I. cap. XL. in febre*, inquit, *si julepi aut denegentur, aut parcius exhibeantur, corpus a calore febrili emaciatur ac marcescit, unde non parum damni egrotantibus imminet. Sed potius talibus febribus laborantibus copiosius & sæpius præberi debent, ad calorem febrilem temperandum, naturam recreandam; eoque audacius, si coctio præcesserit. Naturales enim evacuationes criticas, per sudorem, alvum vomitumque adjuvant.*

§. XII.

Potissimum in ardente & biliosa febre, ceu præstantissimus commendatur frigidus potus. Sic HIPPOCRATES jam *lib. II. de morb. §. 36.* tradit: *in febre biliosa, quæ hominem quotidie corripit, & os amarum jungitur, & vomitio junctæ, & ad lumbos cruraque*
gra-

gravitas, ea die qua febris detinet, quantum quis bibere volet, aquam frigidam sumere oportet. Et lib. de affect. intern. §. 2. idem auctor ptisanæ succum bis de die frigidum assumere suadet. Neque minus in ardente febre dare jubet potiones frequentes & paulatim quam frigidissimas. GALENVS meth. medend. lib. IX. cap. V. præter venæ sectionem, potionem frigidam impense laudat, adjecta ratione, quia extinguit febrem & naturam robustam reddit, ut dein per alvum & sudorem expellat, quæ noxia sunt. CELSVS lib. III. cap. XII. perhibet: Si in summo incremento est morbus ardens, utique non ante diem quartum, & magna siti accedente, frigida aqua copiose præbenda est & ad satietatem danda, qua pro medicamento utuntur. Idem sentit ALPINVS de Medic. method. lib. II. in continen- bus, scribens, febribus, vehementer æstuosis, Medici omnes largum potum algidæ aquæ exhibere suescunt, quia calorem nativum concentrat, ut statim inde sitis & calor cesset; roboratur inde totum corpus, & aqua epota digeritur morbus, & plerumque largissimos sudores frigidæ aquæ potus suscitatur, nonnunquam vomitus biliosi fiunt, & aliquando per alvum copiosi profluunt & urinam copiosam excitat. Mirabile est, concludit, quomodo tale præsidium has febres expugnet. Nam excretionibus, quas aqua suscitatur, hæc febres finiuntur. Neque minus apprime hanc in rem idem auctor de Medic. Aegypt. lib. IV. c. XV prodidit: aliqui, ait, pro secreto habent synochas & ar- dentes febres, multam aquam angariæ, (quæ cucumeris species) ægrotis propinantes, sanare; si modo febricitantes ea multis diebus in cibo ac potu sola utantur. Alii,

tempore vehementioris æstus, largius frigidam potandam concedunt, qua epota, ægros multis pannis contegentes, sudorem procurant, quo non paucos audio sanatos fuisse.

§. XIII.

Nosmet ipsi de saluberrimo hoc potus frigidi effectū, in febribus sic dictis biliosis ardentibus, in synocha biliosa, nec non catarrhali illa synocha, quæ elapso anno heic & alibi grassata, item in tertiana continua & duplici, ex longa & attenta D. D. PRÆSIDIS experientia, confirmatius testamur. Novimus enim, quod urgentibus in hisce vigiliis affiduis, impenso succos & corpus consumente ardore, siti inexhausta, cum cute arida & exsucca, decoctum cornu cervi & scorzonæræ, cum sirupo acidi citri & nitro conditum, frigidum, crebro, sed minutis haustibus, ad duas vel tres mensuras quotidie potum, emolumentum attulerit summum, somnum & largum sudorem induxerit, anxietatem autem viriumque languorem strenue discussit. Et mirum utique videtur, qui frigida aqua, aut frigidus alius diluens potus, sudorem moveat valide. Sed ubi æstu interno uruntur in corpore cuncta & intestinus partium sulphurearum motus est vehementissimus, frigidus intus susceptus potus eundem non modo attemperat, sed & calore interius tepefactus, fibras & canales subcutaneos laxat, ut sudor erumpat largissimus. Tanto magis vero & certius hic respondet effectus, si sufficienti aquæ quantitati indantur simul refrigerantia, acida & nitrosa. De quorum virtute sudorifera notabilis est RIVERII

RII

RII observatio , quam inferuit *Cent. I. obs. XIX.* sic habentem : *observandum , a spiritu sulphuris , vel eius loco spiritu vitrioli , cum aqua exhibito , sudores copiosos fuisse provocatos , quod multis nobis experimentis innotuit , qui plures tertianas curatas vidimus eodem remedio , in summo accessionis æstu & urgente siti exhibito ; Unde copiosi sudores provocabatur , a quibus non solum paroxysmus , sed etiam totus morbus integre solvebatur.*

§. XIV.

Quo magis semper improbavimus & improbandum censimus , illum perversum , tum Medicorum quorundam , tum adstantium morem , quo urente mordaci æstu , in febribus , exanthematicis etiam , variolosa , morbillosa , purpuracea , nec non synocha , ægris frigidum potum penitus denegant , ac nisi calidum infusi theé , aut decocti caffèé , concedunt , eosque præterea tricliniis & lectis calidis includunt atque obruunt. His enim nihil aliud efficiunt , quam ut anxietates augeant , vires exsolvant , inquietudinem accersant , quin sæpe expulsionem materiæ ad summam cutim magis impediunt , quam juvent. Frigidus potius potus , modo dextre & perite ministretur , vires mox reficit facilioremque reddit ipsius morbi decursum. Sanguinis enim & humorum texturam , quam calor dissolvere nititur , firmat ac servat , fibrasque ab impetuoso motu & æstu labefactatas , roborat & adducit , quo id quod in vitio est eo promptius excutiant.

§. XV.

Præterea spectatæ quoque medicæ virtutis frigidus est potus iis in morbis, quorum sedes & fomes primis in viis, ex cruditatibus acido nidorosis viscidis stomachi ac duodeni, ex bile corrosiva nerveas tunicas arrodente, nec non ex atonia & motus defectu indeque oriundis flatibus molestis. Inter hos autem præcipuus fere ille morbus sic dictus cholericus, crebris alvi dejectionibus, vomitionibus, nausea, præcordiorum anxietate, ardente circa præcordia dolore, virium prostratione, corporis jactatione & frigido sudore stipatus. Qui, quia natales trahit ex decubitu & congestione fordium acrium biliofarum, partim ex sanguinis & humorum massa ad intestina delatarum, partim ex male ingestis & egestis heic collectarum; optime utique fert frigidas, aquæ inprimis puræ, potiones, vel solas, vel etiam idoneis aliis remediis nuptas. Hæ enim humorum acredinem diluunt, orgasticam commotionem minuunt, fibras simul firmant tunicasque roborant, eoque faciunt, ut, quæ præsens est excrementitia materia, promte & minori cum dolore expurgetur, novus autem affluxus impediatur, ac potius ad corporis habitum aliaque congrua emunctoria divertatur.

§. XVI.

Confirmatum id habet D. D. PRÆSES memoratu digno feminae generosæ exemplo. Erat hæc constitutionis sanguineo-cholericæ & biennio abhinc ex ira & eduliis variis incongruis passione cor-

fi-

ripiebatur cholericæ. Intra diem enim & noctem plus quam trigefies per superius & inferius os deieciat viridia, assumpta quævis vomitu reddebat, præcordia angebantur cum sudore frigido, vires languebant insigniter, vigilia urgebat assidua & aderat præterea febris, alternis semper diebus ingravescens, sub cuius accessione ipsa mens emovebatur. Accitus igitur D. PRÆSES, illico ptisanam, ex rasura cornu cervi, radice scorzonæræ & hordeo excorticato, conficere, ac hujus quatuor cochlearia, cum decem liquoris anodynæ mineralis guttis, singulis binis horis frigide sumere iussit. Pedes dein, qui admodum erant frigidi, calidæ immittere, ventremque balsamo vitæ inungere, præcepit. Tum sedato quodammodo vomitu ac dolore, suasit liberaliorem ptisanæ potum frigidum & usum pulveris, ex glacie Mariæ præparata, cornu cervi philosophice præparato, conchis, cancerorum lapidibus & aliquot olei macis guttis. Quibus intra quatrimum substiterunt vomitus & dejectiones, febris facta mitior, sequutus somnus & sudor validus, ac morbus solutus. Quam in rem conferri etiam potest observatio D. D. PRÆSIDIS, quam in *tom. IV. Medic. System. Sect. II. cap. V.* de mirabili potus aquæ frigidæ in cholera successu & cura attulit.

§. XVII.

Nec alienum erit, in uberiores confirmationem adducere nonnulla auctorum testimonia luculenta. Optimam & huic nostræ omnino conformem choleram sanandi methodum tradit ARETÆVS, *lib. II.*
de

de curat. acut. passion. Præcipit enim : ne in principio supprimatur, sed potius promoveatur humorum vitiosorum exitus, forbendo aquam tepidam assidue, sed paucam. Dein si torquentur intestina & pedes frigescent, alvum irritandam esse calido unguento monet. Si autem biliosi humores per inferiora dejecti, biliosus tamen vomitus adhuc adfit, cum fastidio, anxietate, virium lapsu, vult, ut frigidæ aquæ cyathi duo, aut tres propinentur, ad ventris adstrictionem, quo retrogradus humorum cursus prohibeatur & stomachus ardens refrigeretur. Si vero arteriarum motus ad parvitatem lapsi fuerint, sudor circa frontem & alias partes stillatim decidat, & alvi profluvium & vomitus sistatur, præsentem animi deliquio, tum parum odorati & adstringentis aquæ frigidæ esse infundendum. CÆLIVS AVRELIANVS, Methodicorum facile princeps, in cholericomorbo frigidam aquam per intervalla forbere suadet, & catapotia ex ononide composita cum duobus cyathis aquæ frigidæ assumere. ALEXANDER TRALLIANVS recte quidem externum frigidorum usum prohibet in cholera, *lib. VII. pag. 376. sed pota*, scribit, *aqua frigida maxime omnium convenit, quæ paullatim bibatur; si virium summa imbecillitas, parum vini addendum.* Perite tamen *l.c. pag. 475.* monet, tum utilem esse frigidam : *si biliosa per alvum & vomitum egeruntur; si æger vehementer sitit & linguam scabram habet; si æstas fuerit, æger juvenis & calidiori victu primum usus.*

§. XVIII.

§. XVIII.

Ex quibus jam recte per analogiam concludendum: in illo cholericoadmodum affini intestinorum affectu, quo cum intolerandis fere torminibus ac tenesmo, biliosa & cruenta dejiciuntur creberri-
me, non minus proficuum esse frigidum aquosum potum, easdem etiam ob causas. De quo saluber-
rimo effectu frigidi potus in dysenteria, ube-
rius præterea testatur experientia. Sic DIEMER-
BROECK *Observ. XXIX.* meminit dysenteria despera-
tæ, potu frigido sanatæ. In *M. N. C. Dec. II. ann. IX. Observ. 53.* memoratur: cruentas dejectiones, cum febre continua, acerbis torminibus, siti inexplebili, aquæ Nuceriae frigidæ ad plures cyathos potu, fuisse percuratas. Nos ipsi testamur experti, dilu-
entes potus, ut lactis serum, lac lymphatum, ebu-
tyratum, aquam simplicem, aut mineralem lenio-
rem, Selteranam scilicet, aut Swalbacensem, in dyf-
enterico morbo profuisse eximie. Vidimus id ma-
xime in illa dysenteria, quæ ante aliquot annos, ex calida diuturna insolita aëris æstate constitutione infestavit epidemice, nec paucos sustulit e medio. Qui enim domesticis his remediis ac diæteticis usi, melius habuerunt & sæpius convaluerunt iis, qui pharmaceuticis, quantumvis pretiosis antidysente-
ricis, a morborum artificibus sunt tractati.

§. XIX.

Accedit vomitus biliosus & diuturnus, in quo compescendo pariter præstans est frigidus aqueus potus. In hoc certe vidimus multoties saluberri-

D

mum

inum effectum , non modo a potu acidularum Antonianarum frigido , sed & ptisanæ , nec non aquæ frigidaë simplicis , cui aliquot spiritus vitrioli , aut liquoris anodynæ mineralis guttæ instillatæ. Licet etiam potis liberalius acidulis , primum crebriores per os & anum sequutæ dejectiones biliosæ , remisit tamen brevi vomitus , nec postea infestavit amplius. Digna est quæ hanc in rem notetur observatio in *M. N. C. Dec. III. An. pag. 166.* de sacerdote temperamenti cholericæ , qui per multos annos in more habuit , ut , quotiescunque se , tempore præsertim æstivo , bile repletum sentiret , frigidam jejuno stomacho copiose hauriret , eoque ingentem bilis copiam per superiora & inferiora egereret. Hæc autem evacuatio , haud immerito partim humiditati & copiæ aquæ , quæ quasi fordium præbet vehiculum , partim etiam ipsi frigori , quod delassatam motricem in fibris stomachi & intestinorum vim , revocat & intendit , videtur tribuenda.

§. XX.

Non dispar ratio est , illius materiæ viscidæ vomitus , aut minimum conatus vomendi , qui a collectis crudis & male coctis in stomacho succis , matutino tempore , nonnullis , præsertim senibus , cum pectoris angore & magno egerendi nisu , accidit. Nam licet ad hunc præscindendum quidam ex usu esse putent , haustum aquæ cujusdam destillatæ spirituosæ , aut , ut vocant vitæ , vesperi assumptum , tantum tamen abest , ut speratus respondeat effectus , ut potius alvus obliviscatur officii eoque malum in-
gra-

graveſcat. Nos potius ſecura & explicita ratione ſuppeticas tulimus multis conſilio : ut abſtinerent a ſpirituofis , ac circa ſomni tempus quartam menſuræ partem aquæ frigidæ biberent , mane vero infuſum theé , vel meliffæ, aut veronicæ, corticibus citri conditum , calide in lecto ſorbillarent, ac poſtea lenem madorem exſpectarent.

§. XXI.

Quæ porro inteſtina detinent tormina , tam colica, quam iliaca , ſive a bilioſis mordentibus ſucis, ſive etiam a ſanguine in vasis tunicarum inteſtinalium hærente , oriantur, optime & certo levantur liquido , maximeque aquoſo , frigide & copioſe ſumto. Oritur enim dolor hic a cauſa, ut Veteres loqui ſolent, calida ; eaque propter ipſi optime occurritur contrario , frigido potu. Scilicet incidit ſæpius, inprimis poſt iram ſuppreſſam , ut in corporibus juvenilibus , nec non virilibus, exquisitoris ſenſus & cholericæ conſtitutionis, acres bilioſi humores in cavo & flexuris inteſtinorum hærentes , ipſaque mora acriores redditi, non modo acredine ſua nervoſas inteſtinorum tunicas mordeant , ſed & in vapores reſoluti, eaſdem diſtendant nimium , eoque doloris ſenſum inferant acerbiffimum. Neque etiam inſolens eſt, in iis maxime, quibus ſuetus hæmorrhoidum fluxus ſuppreſſus, quod ſanguis redundans , lentius per portæ venam & hepatis viſcus means , in connexis tunicarum inteſtinalium vasis ſubſiſtat , illa diſtendat , has premat & ad ſpaſticam ſtricturam exſtimulet, qua flatibus pro-

hibetur transitus & passim proritatur distensio, ac propter pressionem æque ac distensionem, tormina suscitantur fere intoleranda. Potus autem aquosi frigidi diluens, temperans & roborans est facultas. Hinc mordentes biliosos succos, dirarando ipsorumque intestinum motum compescendo, ita obtundit atque cicurat, ut vellicatione non amplius doloris sensum inferant. Sanguinem quoque crassum obhærescentem fluxilem reddendo, liberum facit ipsius per intestina com meatum, quo sublata a distentis vasis pressione, tollitur & dolor. Fibris præterea ob nimiam expansionem a robore defectis, robur reddit, ut iterum sese contrahant, flatusque ad ani ostium protrudant, quo pariter doloris conciliatur levamentum.

§. XXII.

Qui salutaris aquæ frigidæ in doloribus intestinorum effectus, sicuti firma omnino nititur ratione; ita non minus per experientiam certus est atque probatus. Exstant enim de eo passim in Medicorum commentariis luculenta & testimonia & exempla. E quibus instar omnium id, quod consignavit **LVDOVICVS SEPTALIVS**, *animadvers.* lib. VII. pag. 248. dignum quod inferatur totum. *Contingit, scribit, aliquando, ut colici dolores adeo vehementes sint, ut omnem medicamentorum operam eludant, ac quocunque auxilio adhibito, potius augeantur. In quo casu erit ad contraria transeundum. Quum enim colici dolores majori ex parte a materia frigida fiant, aut a flatibus distendentibus; fit aliquando, ut aut ratione dolorum, vigiliarum,*
aut

aut mœroris ob cœiurnaciam, aut invalescant nimium, aut intestina, accedentibus etiam calidis & foris appositis remediis, aut phlogosi quadam tententur, aut etiam vera inflammatione incipiant affici, aut multa præexistens bilis ibidem transfundatur. Vnde ad contraria erit transeundum & insigniter refrigerandum. Quod mihi præterito anno contigit, in nobili quodam Hispano, qui cum colicis doloribus per aliquot dies acerrime fuisset conflictatus, & jam jam mors esset præ foribus, nulli persentirentur arteriarum pulsus, sudores essent resolutorii, nulla denique superesset spes salutis, ne quidem apud Medicos, etiam præstantissimos; accersitus & ego, cum sitim inextinguibilem, linguæ scabritiem, nigrorem atque duritiem, pertactis autem hypochondriis & ventre inferiori, calorem in partibus illis æstuantem adesse observassem, Hispano aquam multam, nive etiam refrigeratam, bibendam exhibui, cum natura abstemius esset: Et multæ aquæ potator in somnum prelapsus est, & quatuor horarum spatio cum dormiisset, dolore quodam inferioris ventris, a primo maxime, ut ipse referebat, diverso, excitatus a somno, miram bilis flavæ copiam evacuavit & a doloribus liber evasit. Vnde collegi, Medicos, qui illius curationem susceperant, in causa morbi illius longe deceptos fuisse, cum calidis remediis curationem instituissent, a frigida materia morbum factum judicantes. Vt brevitati studentes mittamus illam

AMATI LVSITANI historiam, quam Cent. I. curat. II. de muliere colica ex causa calida laborante, quæ ex potu aquæ frigidæ subito incantamenti instar dolore levata est, nunquam redeunte, habet, nec non illam, quæ in M. N. C. Dec. II. ann. X. obs. 139. reperitunda.

unda. Nos quod in confirmationem adducamus, habemus potissimum exemplum serenissimi Principis, qui colicæ biliosæ sæpissime patitur insultus, contra quam præsentissimum ipsi remedium Schlangenbadensis aqua, qua ad duas vel tres mensuras subfrigide hausta, illico dolor levatur ac cessat.

§. XXIII.

Pari ratione in spasms & anxietatibus præcordiorum, in sic dicto dolore cardialgico, stomachi ardore & foda, præstans est potus frigidi facultas. Oriuntur enim ut plurimum hæ passiones a colluvie acrium biliosorum, vel etiam acidorum humorum in primis viis, maximeque ventriculo, hospitantium, & mutua quasi confermentatione majori acrimonia imbutorum. Quibus dum nervosum os stomachi superius male afficitur, oritur inde strictura spastica, dolor, ardor & anxietas. His autem certo & cito succurrere aptus est frigidus potus, succos mordentes diluens motumque in ipsis supprimens, quo minus vellicent. Hinc recte MARTIANVS in ardore stomachi cardialgico hoc remedium plurimum commendat. Et CELSVS *lib. I. c. IIX.* ex vero scribit: *qui tarde concoquunt & quorum illico præcordia inflantur, quique propter ardorem, cum noctu sitire consueverunt, antequam conquiescant, duos vel tres cyathos aquæ frigidæ, per tenuem fistulam potent.* Idem nosmetipsi experti testamur, qui sæpius observavimus, aquam frigidam, vel solam, vel liquore anodyno mixtam, opem tulisse præsentissimam.

§. XXIV.

Inter morbos, quorum sedes in prima corporis regio-

regione, est adhuc pervicax illud hypochondriacum malum. Sane qui hujus ortum & causas habet perspectas; is ultro fatebitur, aquæ potum frigidum adversus illud esse apprime utilem. Fundamentum enim huius passionis atonia est stomachi & intestinorum. Hanc excipiunt sanguinis in vasis, & succi chymosi, nec non excrementorum, in cavo intestinorum stagnationes. Hæ porro occasionem dant flatibus & spasms, e quibus demum symptomata reliqua cuncta. Sed frigida aqua fibras remissas firmat & motum peristalticum æquabilem reddendo, flatus dissipat, atque id, quod in substantia æque ac cavo intestinorum moram necit, in motum ciet; unde morbus totus abigitur. Quæ salutaris aquæ frigidæ virtus, CELSO jam cognita fuisse videtur; qui *lib. I. Cap. IIX.* frigidas potiones commendat, si stomachus infirmus est, quem pallor, macies, præcordiorum dolor, nausea, vomitus, in jejuno dolor capitis, indicant; suadens porro, ut omnes potiones aqua frigida includantur; & ubi cibus acescit, ante bibendam aquam egelidam, & hac ratione, & vomitum, & frequentem dejectionem, promoveri, si alvus subsistat. Inprimis autem D. D. PRÆSES habet, quod dilaudet, aquæ frigidæ usum in malo hypochondriaco. Plures enim novit vegetæ & sanguineæ constitutionis, qui huic morbo, partim ex retenta purpura chronica, partim etiam ex neglecta consueta sanguinis missione, vitæ genere ex laborioso simul in sedentarium mutato, cum vehementi melancholia impliciti; adhi-

adhibitis incassum pharmaceuticis remediis cunctis, potu acidularum frigido, per mensem & longius continuato, habuisse optime, erumpente etiam ipsa purpura. Si etiam postea nonnulla symptomata spastico-flatulenta recruderunt, dedit consilium, ut quotidie ante lecti introitum, quarta pars mensuræ aquæ frigidæ, cum quindecim, vel viginti guttis liquoris anodynæ mineralis, assumeretur & quandoque pulveris nitrosi & pilularum balsamicarum usus interponeretur. Et sic sæpissime hoc Medicorum scandalum sustulit feliciter.

§. XXV.

Quod in viris hypochondriaca, id in feminis hysterica pathemata; unde in promptu est colligere: in his non minus, quam illis, accommodatum esse frigidum potum. Quam atrocitas sint in hysterica passione symptomata, præcordiorum angores, ventris tormina, dorsi dolores, artuum convulsivæ tractiones, tendinum subinde subsultus, animi deliquia, pulsuum debiles & inæquales ictus, faucium præfociones, conatus ad vomendum, cordis tremores & spiritus interclusus, per ipsam experientiam uberius constat. Quam difficulter malum hoc penitus extirpetur, ita, ut sæpe omnium efficacissimorum alias pharmaceuticorum remediõrum virtutem eludat, pariter est notum. Multiplici tamen experientia confirmatum habet D. D. PRÆSES, a nullo tam præsentaneum & certum adversus illud auxilium esse expectandum, quam ab aqua frigida, qua ad uncias sex, vel sola, vel cum tertia parte aquæ

aquæ ceraforum nigrorum remixta, instillatis simul quindecim liquoris anodyui mineralis guttis, pota, pathemata discutiuntur cuncta. Vidit id nuperius admodum in femina venusta, quæ per tres integros menses ante connubium laboravit hoc malo graviter, & tertio post nuptias mense in illud recidit, solo autem hoc remedio, cum mariti & propinquorum gaudio, facili & explicita ratione ad sanitatem reducta.

§. XXVI.

Neque tantum in prima corporis regione frigidum humidum efficaciam suam exserit; sed eandem etiam longius in alias remotas corporis partes diffundit. In tussi enim quæ ferina, sive convulsiva audit, eximie quoque prodest. Tussis huius causa non humor copiosus lentescens ejiciendus scretu, sed acris quædam subtilis materia. Neque sedes ipsius in ipsa vesiculosa & vasculosa pulmonum substantia, sed in pnevmonicis nervis, qui ab inhærente vellicante materia, cum totius pectoris musculis, ad vehementem molestissimum motum succusfatorium exstimulantur. Quare frustra penitus in hoc tussis genere dantur sic dicta expectorantia, laxantia & pituitam incidentia. Sed quæ causæ imprimis accommoda, sunt ea, quæ placide diaphoresin sine æstu interno excitant. Inter quæ haud immerito locum tenet diluens potus, propter frigus simul roborans & ulteriorem affluxum & decubitum impediens. Vnde saluberrimum esse potum ejusmodi frigidum innotescit. Quem etiam nosmetipsi utiliore deprehendimus, quam calidum, in adultis, æquæ ac infantibus sic tussientibus.

E

§. XXVII.

§. XXVII.

Quod vero magis videtur mirabile, in exter-
narum quoque partium vitiis frigidus potus opitu-
latur eximie; quorum in numero sunt dolores, qui
tam articulos affligunt, quam etiam membranis
musculorum insident. Ad præfervationem enim
articularium morborum perutilem esse aquosum po-
tum testis est BRUYERINVS *de re cibar. lib. XVI. c.*
III. ex hydropotis, inquit, *nemo facile est, qui hunc*
in morbum (arthritidem scilicet) *prolabitur.* Quam
salutaris vero sit ad curationem passionum in articu-
lis, fidem facit LANZONI, in *M. N. C. Dec. III. Ann.*
III. obs. XXV. memorans: sacerdotem quendam, do-
loribus articulorum continuis misere afflictum, ab-
stinencia a vino & solo potu aquæ simplicis, sic fe-
liciter convaluisse ut arthriticus esse plane desierit.
Eundem felicem potus aquæ successum POTERIVS
Cent. III. cap. 39. prodidit; sic perhibens: *Dn.*
CÆSAR LEVANTE *in juventute pessima arthritide ve-*
xabatur, cuius causa quinque vel sex menses in lecto de-
cumbebat. Primi dolorum insultus adeo efferati erant, ut
ad duos menses nullo pacto quiescerent. Primis diebus ad
eum vocatus, pilulas catholicas alternis ipsi diebus præ-
scripsi, ubi contumax erat dolor laudinas ipsi miscui. Ad
totalem autem curationem ipsi indicavimus, ut bis in
mense de dictis assumeret & loco vini in potu biberet aquam
perpetuo. Quod præstitit per decennium, quo tempore per-
fectam adeptus est sanitatem, scipiones & cruces, qui-
bus in ambulando utebatur, primo abiecit, tandem bacu-
lum, & modo rectus, sine auxilio incedit, modo agit se-
xagesimum annum, optimo robore donatus & optima valetu-
dine fruens.

§. XXIX.

§. XXIIIX.

Salutarem hunc aquæ potus effectum D. D. PRÆSES etiam multiplici experientia habet confirmatum. Quam præstabile enim sit aduersus podagricos dolores remedium, fuse docuit in dissertatione *de remedio doloris podagrici genuino & simplicissimo*. Arthriticos vero quoque dolores cum orta inde contractura, aquis in Germania passim obviis medicatis quidem dictis, sed indole tantum levibus ac puris & nonnihil de martiali elemento habentibus, liberaliter, ad unam, vel duas mensuras, quotidie aliquandiu potis, penitus abactos esse sæpius novit. Meminit potissimum viri, qui per novem & quod excurrit annos manuum pedumque contractura, ex dolore post tertianam male curatam, affectus fuerat. Is enim posteaquam salubrem nostratam aquam, quæ ante suburbium Glauchense, in via qua itur Bœlbergam salit, ac præter tenuia nonnulla martis ramenta, a fontana pura & levi non differt, per aliquot hebdomades, quotidie ad sex vel octo mensuras, potasset, urinam excrevit copiosissimam, manus & pedes successive redierunt ad officium & cum maxima omnium qui ipsum ante noverant admiratione, perfectam omnino recuperavit sanitatem. Vt silentio prætereamus plura alia exempla; doloris rhevmatici, ischiadici, per frigidum Egranarum aliarumque mineralium aquarum potum & balneum ex aqua martiata Lauchstädiensi, feliciter expugnati.

§. XXIX.

Nec minus in capitis dolore, tam idiopathico, quam symptomatico, spectatæ virtutis est frigidus aquæ potus. Symptomata enim cephalalgia

sæpius oritur ex ventriculi vitio, a biliosis, acribus, acidis & male coctis succis, in hypochondriacis maxime & hysteriis, juncta cum lento circa vesperam increbescente calore. Et in hac utique saluberrimum sæpius deprehendimus simplex nostrum remedium, ita, ut pota ad quartam, vel dimidiam mensuræ partem aqua fontana, cum tertia parte aquæ ceraforum nigrorum, aut florum tiliæ, circa lecti introitum, dolor extemplo dissipatus; uti noviter admodum compertum habemus exemplo feminæ honestæ Islebiensis. In idiopathico vero etiam capitis dolore, cuius causa & sedes in ipsius capitis & cerebris membranis, aquam frigidam potam prodesse, hæc testatum facit historia. Vir erat Hebræus, circiter quadragenarius, strictioris corporis habitus, qui ab iracundia & superingesto cibo, contraxerat dolorem in vertice capitis fixum, spatium occupans magnitudine imperialis. Sensus huius doloris quidem non adeo erat acutus, vibratorius, lancinatorius, aut pulsatorius, uti alias in cephalalgia esse solet, sed magis pressorius & gravativus sub cranio; neque erat perpetuus, sed subinde, maxime circa vesperam & noctu, ingravescebat. Nihilominus tamen adeo graviter inde luebat universum corpus, ut appetitus concideret, somnus abesset, vires mirifice deficerent, pulsus inordinatus, modo celer, modo rarus & languidus micaret, ipse quoque animus abjectus esset & sub paroxysmo quandoque plane turbaretur. Pugnatum fuerat adversus hunc dolorem tum a D. PRÆSIDE, tum ab aliis strenue & efficacissimis alias remediis. Sed licet quandoque inde remittere per ali-

aliquot dies videretur, levi tamen accedente occasione, ex ira, aut aliis externis injuriis, iterum vehementia recrudescerebat priori. Exactis inter hæc duobus circiter mensibus, in consilium simul vocatus est, celebris huius civitatis Medicus, D. D. ALION, ingeniosa curandi tentamina, subinde non infeliciter, adornans. Is purgato prius per aquam Sedlicensem corpore, dedit consilium, ut æger mane & post meridiem biberet dimidiam mensuram aquæ fontanæ frigidæ in lecto. Inde primum quidem factum refrigerium & symptomata visa exacerbata, sed elapsa hora, pulsuum magnitudo increvit & sudor erupit largissimus, cum doloris levamine. Hinc per septem dies potum continuare præcepit; tam felici successu, ut successive dolor evanesceret omnis. Ac licet elapsis aliquot hebdomadibus, post iram dolor hic repeteret, eodem tamen remedio per triduum usurpato, iterum feliciter est discussus, & æger sanus jam est ac vegetus.

§. XXX.

Revocat hæc historia in animum aliam de singulari effectu potus aquæ frigidæ in affectu atroci spasmodico-convulsivo, ex consilio laudati modo experientissimi viri potæ, quam heic inserere non erit alienum. Puer hebræus duodecim annorum, a terrore & frigore, incidit in ingentes præcordiorum anxietates, cum tussi, virium lapsu, extremorum tremore, intercurrente horripilatione & interno æstu. Tertia die post manus & pedes convulsivis motibus & subsultibus agitati, per horæ dimidium insistentibus. Inde magis magisque increverunt convulsivi hi motus, ut dorsum & collum aspectu horrendis incur-

E 3

vatio-

vationibus & contractionibus quassaretur, idque aliquoties quotidie. Sub paroxysmo pedes frigebant, thorax elevabatur, respiratio erat crebra, pulsus celer & durus, sensus tamen constabant. Post paroxysmum languebat corpus uniuersum, appetitus uero cum somno erat integer. Adhibiti in consilium Medici multi, exterorum etiam consilia conquisita. Plurimi verminosam progeniem subesse causam rati, aliqui per terrorem inductum esse malum putarunt. Sed data, tam ex illorum sententia anthelmintica, quam ex horum præscripto antepileptica, adhibitis simul balneis, fuerunt prorsus frustranea. Malum potius perstitit idem, quin subinde factam acerbius. Tandem miser aquam fontanam frigidam, ad unam, vel dimidiam mensuram, quotidie per uices bibere iussus est. Quo intra quatuordecim dies motus isti convulsivi paullatim compositi, nec in hoc usque tempus iterum infestarunt.

§. XXXI.

Singulares certe & mirabiles sunt hi aquæ frigidæ effectus; quin inter fortuitos casus eosdem referendos esse, nonnullis forsan videbitur, quia ratio eorum non adeo obuia. Nos autem censemus, causam reddi posse haud adeo difficulter. Arbitramur quippe: frigidæ potum interdum artificialem quasi febrem & motum febrilem auctum efficere, cuius in resolvendis minimorum obstructionibus & discutienda alicubi hærente vitiosa materia, magna vis est. Nulla enim febris fit sine rigore partium externarum; hoc sanguis introrsum ad uasâ majora congeritur; inde horum fit major diastole; quæ in corporibus adhuc ualentibus æqualem proritat systolem intensiorem; hinc

hinc uniuersus sanguinis circulus fit auctior & celerior, atque per motus sic intensos causa morbum ingignens concutitur simul & discutitur. Quare prisca Medicinæ parentes, HIPPOCRATES & CELSVS, febrem jam habuerunt medicinam, quo magni etiam morbi curantur, paralyfes, epilepsiæ, convulsivi motus & affectus spasmodici hypochondriaci. Quin consultum duxerunt, suppressa citius febre, novam accendere. Qua de re pluribus videnda D. D. PRÆSIDIS dissertatio *de salubritate febrium*. Atque ex his etiam in promptu ratio: cur balnea frigida, in persanandis chronicis morbis, hydrophobia, paralyfi aliisque, mirabilem sæpe ferant opem; quod vero argumentum D. D. PRÆSES peculiari forsan dissertatione uberius excutiet.

§. XXXII.

Atque hi sunt illi morbi, in quibus aquæ frigidæ potum conducere certum est. Alios quidem adhuc ex observatione & experientia in primis D. D. ALION adducere potuissimus, icterum, hæmoptysin aliasque hæmorrhagias nimias. Longe plures etiam enumerantur in libro, de *virtutibus medicinalibus aquæ communis*, anglice, auctore SMITH conscripto, & gallice Parisiis edito, in quo potissimum ceu febrifugum magnum & antipestilentiale dilaudatur, & vix morbus est, in quo non prodesse asseritur. Sed nobis sufficit, attulisse illos effectus, quos ipsi spectavimus & propria experientia certos esse novimus. Id vero necessarium erit, ut ultimo loco subjungamus monita quædam, ad obtinendum salutarem effectum seruanda. Igitur, quando ex vehementi corporis commotione, interiora æstuant & corpus sudore perfunditur, frigidus

gidus potus, præsertim largus, utique nocentissimus, & nunquam præbendus est. Idem tenendum, quum per vehementem iracundiæ affectum animalis œconomia & motuum vitalium successus exagitur ac turbatur. Vbi interiores partes, inprimis stomachus cum intestinis, ipso in paroxysmo atrocibus spasmodis & doloribus torquentur, cum extremorum frigore, pulsu duro & inæquali, potum actu frigidum propinare est inconsultum. Majori adhuc cautione opus est, si internæ cujusdam inflammationis signa adsunt, quæ frigore omni, quod stasim obfirmat, non potest non exacerbari & ad sphacelum disponi. Neque etiam frigidum humidum sine noxa dari potest senibus & ubi ex longa valetudine vires admodum languent; neque ubi crudis vitiosis humoribus prima regio obsessa, & in feminis, præsertim ex criticorum sanguinis evacuationum defectu, metus est cachexiæ. Spectanda potius in omni huius remedii, simplicis quidem, sed effectum heroici, usu, ætas, structura solidorum, temperies humorum, morbus, ipsius causa & tempus. Quod si enim corpus juvenile, biliosum; si morbus ex acrimonia & copia biliosorum humorum enatus; si vires adhuc constant; si morbi non est impetus & paroxysmus; corpus totum æqualiter calet, neque sanguinis, vel humorum propter spasmos præsto sunt congestiones: frigidus aquæ potus utique non reformidandus est, sed commendandus.

FINIS.

GENERE AC DOCTRINA NOBILI
DN. CANDIDATO
S. D. P.
FRIDERICVS HOFFMANNVS.

Disputas de aqua ejusque potu frigido. Vile hoc videtur argumentum & vix medica disquisitione dignum. Communissimus enim est pariterque innocentissimus aquæ potus. Sed utique recte facis. Enimvero dum incomparabilem medicinalem virtutem simplicis hujus ubique obvis edisseris, validissime confutas illud multorum cacoëthes, qui nonnisi arcana, chymica, exotica & pretiosa crepant. Simul etiam erroris arguis apertissime, numerosum Medicorum vulgus empiricum, quod universalia habet, ac id quod uni, alteri etiam prodesse putat. Absonum certe & inconditorem benignissimum injurium est, negligere quæ ante pedes & operose conquirere aliena; arcana lucri spe jactitare & obvia rejicere; artis producta naturæ operibus anteferre; vilia spernere & sanitatem caro divendere pretio. Nec mihi sentiendum de famosis universalibus. Universalia enim, uti vocant, sunt nulla. Quod juvat, etiam nocere potest. Universale autem foret id, cui non nocendi, adeoque nec juvandi, virtus inest. Sed tale nusquam datur remedi-

F

medi-

medium. Simplex aqua, quæ quasi elementum est, quo ad vitam & sanitatem tuendam carere potest, nec homo, nec animal ullum, experientia teste, æque damnum inferre apta, ac emolumentum. Quanto magis nocere poterunt, quæ validiora, quæ ab animali mixtione magis aliena. Rationalis igitur Medicinæ canon est: omnia, non omnibus. Distinguenda corpora, morbi ipsorumque tempora, nec circumstantia negligenda minima. Tum perspectis probe singulis, comparatione cum viribus remedii facta, cum certa ratione dici demum potest: utrum conducat, nec ne? Quare opus est iudicio. Nemo autem recte iudicabit, nisi qui exacta rerum naturalium ipsiusque corporis humani instructus est cognitione. Quæ vera & ad ipsam praxin utilis theoria addiscenda in academiis. Sic ago tecum, Candidate prænobilis, dum ex academia discedis. Quamdiu enim in ea versatus es; nihil habuisti antiquius, quam ut sub dextra, præsertim B. D. COSCHWITZII, manu ductione, medicam scientiam tibi comparares solidam. Generosa autem & prompta animi indoles, cum labore strenuo, fecerunt utique, ut voti prorsus damnareris. Nosmetipsi hujus sumus testes. Matura enim nobis exhibuisti & binis examinibus approbasti studia, & theoretica, & practica. Quare diligentiae præmium, summos in Medicina honores, tibi conferre nulli dubitavimus. De his jam tibi ex animo gratulor. Nec ullum est dubium, quin, si eidem viæ insistes porro perpetuo, in patriam & te ipsum, fortunante Deo, fructus inde redundaturus sit amplissimus. Quod ut certo eveniat, conceptis ego votis exopto. Vale. Scribeb. d. XX. Decembr. Anni MDCCXXIX.

214f

Auf! kämpfe, muntreer Freund, es geht um
Preis und Glanz,
Dort ist Hygea schon, und hält den Lorbeer-
Crank,

Mit welchem ihre Gunst bemühte Söhne zieret;
Dort ist die Beute schon, die Deinem Fleiß gebühret.
Greiff unerschrocken an, und wisse, daß zuletzt
Der wohlerfochtne Ruhm gar ungemein ergößt.
Ja, ja Du hast gesiegt, Du kömmtst bekrönt zurücke:
Was aber wünsch ich Dir! Ein immersteigend
Glücke.

Hiermit wolte sich zum beständigen Andencken
recommendiren des Herren Candidaten er-
gebenster Freund und Diener.

Johann Rudolph Brockmann, D.

GENERE ET VIRTUTE SVMME-NOBI-
LISSIMO ET PRAESTANTISSIMO

DN. CANDIDATO

S. P. D.

JOH. CHRIST. EHRLICH,

M. D. & Pr.

T*Alia comparanda sunt bona, quæ in naufragio si-
mul natare possunt. Reminiscor, me quondam
hæc verba, Fautor Aestumatissime, Tuo ami-*

F 2

60-

corum catalogo inseruisse. Sane, si aliquid veritatis in lucem proferre licet, sine omni illius læsione contestari non vereor, Te ejusmodi bonis splendide exornatum existere. Virtus enim illiusque ope comparata fama, gloria honosque, ea sunt bona, quæ frementes etiam fluctus, ingurgitare nequeunt. Virtus Tibi sane, primo lactis materni nutrimento fuit instillata, illudque tanta nutriendi energia fuit præditum, ita ut virtutis fibræ de die in diem se magis magisque toto virtutis concreto apponerent. Famam, gloriam honoremque, demum indefessa cura, industriaque laudatissima ita Tibi comparasti, ut illorum splendore satis clare nitescas. Hæc vero ornamenta sine labore acquirere non potuisti; quare Tu primis fundatis fundamentis, Te arti Apollineæ in Alma hac Fridericiana consecrasti, eique etiam per quinque annos ita operam navasti, ut nihil superesset, quod omni diligentia cultu non pervestigasses. Infima fex populi hominumque genus præceps in dijudicando præjudiciis quidem fuit agitatum, quasi Tu, Candidate dignissime, Tuum Dic cur hic non rite observasses tempusque inutiliter trivisses. Eventus vero diligentia Tuæ contrarium satis probat, Te Tuo muneri rite præfuisse. Natura enim Tibi benignissimam ingenii venam, acutissimamque judicii aciem est largita; quibus mediantibus, ludendo quasi per aliquot dies tantum præstitisti, quantum alii per aliquot septimanas vix præstare poterunt: hinc error in dijudicando fuit obortus. Virtus itaque exercetur quidem, sed non perit, virtus oppressa altius surgit & obfuscata clarius emicat. Pallefcit itaque livor, obstupuit sane invidia & erubescit, Te ignominia squalore perfundere, esse conatam. Iam videt perspicitque, imo contestari cogitur se Tibi injuriam intulisse. O felicem invidiam virtutis

tutis

tutis comitem! O suavissimam victoriam, qua uti mœnibus septus omnes Tuos hostes profligatos, prostratos Tibique tergum vertentes jam vides. Sic angulos non quærit veritas & multorum simulata probitate depressa emergit. Diutius itaque latere non potuit virtus Tua præstantissima, sed summos in arte medica honores rite petendo gloriose jam est affecuta. Sincere itaque Tibi gratulor ad honores Tuæ industriæ testes indubitatos. Abeas itaque omnis felicitatis successu concomitato ad Tuos desiderio flagrantes Te propediem amplectandi. Gratulor parentibus de filio dignissimo & in rebus medicis satis experto. Abeas ad solamen ornamentumque Tuorum, felicem, imo auream Tibi apprecor praxin. Abeas, inquam, ad augendum Helveticorum Medicorum splendorem. Sane persuasus sum per Te de novo in Helvetia Medicinæ nitorem emicaturum fore. Uti demum Tua egregia bona, famam scilicet & honorem, nulla Tibi eripient naufragia, ita quoque locorum distantia suavissimam Tui recordationem mihi nunquam eripiet. Vale, mihi que fave, Vale: Dabam e Museo d, 20. Decembr. MDCCXXIX.

So recht! ein fluger Medicus,
 Läßt offtermahls die güldne Panacéen,
 Als einen theuren Überfluß,
 Mit allem Fleiß lang unberühret stehen.
 Wer so, Gelehrter Freund! wie Du,
 Natur gemäß hierinn weiß zu verfahren,
 Schafft oft durch kühles Wasser Ruh,
 Und kan gar leicht die kostbarn Formeln spahren;
 F 3 Dieß

Dieß ist was mit Verstand und Fleiß
Die fluge Hand in diesen Blättern zeigt,
Daß auch dadurch mit Ruhm und Preiß
Der muntre Fuß zur Doctor-Würde steigt;
Ich gratulire Dir darzu,
Und gebe Dir hier meiner Freude Spuhren:
Die Wünsche, die ich für Dich thu,
Sind: Himmel segne Ihn, beglücke Seine
Curen.

So gratulirete dem Herrn Doctorando seinem
allzeit liebgewesenen Freunde zur rühmlichst
erhaltenen Doctor-Würde

Joh. Daniel Kessler, Med. D.

STat nota Doctoris, stat nobile culmen ho-
noris
Sternere Læthæas ex Acharonte Deas,
Pestis bachetur, febris nigra fata minetur;
Morbida castra jacent, te medicante tacent.
Stet telo audaci Libitina, & falce minaci;
Rides austeræ monstra severa feræ,
Quid mirum? largum superasti pervigil Argum:
Est onerosa dies suavis, ut ipsa quies.
Seu vaga luna nigras rotet atra fronte quadrigas,
Seu sol emotis flagret in axe rotis.
Librorum pulchris recubat tua dextera fulcris,
Te quicumque parant vincere, littus arant
Octo nunc annis (non sunt verba oblita fannis)
Morpheum derides nocte, nigrante vides.

Per-

Pernox vix duras somno scis pellere curas,
Nocturnisque horis Condere membra toris
Pleiffa laborantem vidit Te ad pulpita stantem
Hic Tuus usque scopus, SALA coronat opus.

Quibus animum obstrictissimum] erga te
Neo Doctorem patefacit

Franciscus Liedlinger,
Briga - Silesius.

Selehrt-Geehrter Freund, erlaube meinem
Kiel

Der seine ächte Treu in Ehrfurcht zeigen will.
Oh sich so Herz als Brust in wahrer Wehmuth setzen,
An Deinem Ehren-Tag ein Denckmahl aufzusetzen,
Du hast durch Deinen Fleiß Hyginens Purpur
Pracht.

Auf Dein gelehrtes Haupt nicht sonder Ruhm ge-
bracht.

Des freut sich meine Brust, die Dein beliebtes We-
sen,

Zu einem Ruhe-Platz der Freundschaft auserlesen
Ich wünsch Dir tausend Glück, daß dieser Ehren-Tag,
Ein Anfang mehrern Ruhms und Ehren bleiben mag.
Der Himmel kröne stets mit Segen Deine Curen;
Daß Glücke bringe Dich auf unsers Hoffmanns
Spuren.

Des Ehreuvoller Ruhm von Tag zu Tage steigt.
Und Dessen hoher Geist ganz was besonders zeigt.

Dies

Dies ist mein treuer Wunsch den Dir mein Herze
giebet,
Leb wohl! lieb Deinen Freund, wie Du Ihn stets
geliebet.

J. C. Klopß,
Berol. M. Match, J. Stud

Q Va rVbent tæDæ roseæ D lones,
QVa geLV DVros tenVat Tr
VIVIs, & VlrVtVs tVa fLeXa L aVro
tVrget ab

Fr. W. Prætorius,
Königsberga Neo-Marchicus
Stud. Med.

Dresden 188, 46